

קובץ מחקרים בתרבות יהודי תימן

אהרן גימאני

יהודה רצהבי, במעגלות תימן — מבחר מחקרים בתרבות יהודי תימן, תל-אביב תשמ"ח, טו + 361 + III עמודים.

ושכבר אינם בהשג-יד. המאמרים עוסקים בעברה של יהדות תימן, בתרבותה, בתפילה ופיוט, במועדים, בספרות עממית וכיהודי תימן בארץ-ישראל. נושאים רבים הנדונים במאמרים אלה, המחבר היה ראשון שעסק בהם, ובכך הציב אבני-דרך לחוקרים שיבואו אחריו ויוסיפו עליהם. כך, למשל, הוא המאמר הפותח את הקובץ, 'עזרא הסופר וגולי תימן', שפורסם לראשונה בשנת תש"ה

פורפסור יהודה רצהבי עוסק זה כיוכל שנים במחקר של תחומים מגוונים בהיסטוריה, בספרות ובתרבות של היהודים בתימן. הוא פירסם מאמרים וספרים מרובים בתחומים אלה וזכה בגינם בפרסים (פרס ביאליק, פרס בן-צבי ועוד). בקובץ שלפנינו הוא כינס 31 מאמרים, אשר פרט לשלושה מהם כבר נדפסו קודם לכן, וקני-המידה לכינוסם כאן הם: מאמרים שיש בהם חידוש, שלא דשו בהם אחרים

רצהבי לכך כבר הוסיפו חוקרים אחרים, ועדיין הנושא טעון מחקר נוסף ומדוקדק. בהקשר זה יצוין עוד המאמר 'שליחות חדשות לר' שלם שבזי', אשר רצהבי הביאן לדפוס לראשונה.

בפרק 'שליחות לתימן' הדגיש המחבר בפירוט רב במיוחד את פועלו של ר' יוסף מצמוני (חאפדי) — יהודי תימני מירוש-לים, שפעל כשד"ר בתימן יחד עם ר' חיים צבי כהן פרידמן בראשית מאה זו. המחבר היה מיטיב לעשות אילו צירף לספרו רשימה של כל השד"רים לתימן, ועל-ידי כך היה מבליט את קשריה של יהדות תימן עם ארץ-ישראל ופורך את הדעה, שמצאה לה מהלכים, אשר לפיה יהדות זו היתה מנותקת מן העולם היהודי. הספר עשיר באיורים של כתבי-יד ותמונות, הממחישים את מציאות החיים של יהודי תימן.

ומאז עסקו באגדה זו חוקרים נוספים, שהוסיפו פרטים ודיוקים היסטוריים על המסורת הגלומה בה.

המחבר מדגיש במאמריו את הייחוד שבשימור מורשות יהודיות קדומות, כפי שהוא בא לידי ביטוי באורח-החיים ובתרבות של יהודי תימן. מורשות קדומות אלו הכירו גם השד"רים ר"י ספיר וש' יבנאלי, הרב אי"ה קוק ובין החוקרים עמד על כך גם ש"ד גויטיין. אולם רצהבי במחקריו העלה דוגמאות רבות ומפור-טות למנהגים קדומים של בני תימן. המחקר של נושא זה זכה בספרו לעריכה חדשה ולריכוז, תחת הכותרת 'מנהגי קדם בהליכות בני תימן'.

בקובץ שלפנינו מצוי דיון נרחב על מורשתם הרוחנית של יהודי תימן במהלך הדורות ועל ההשפעות שקלטו ממרכזי יהדות אחרים. על תרומתו הראשונה של